

IV. Časť – Práva národnostných menšín v oblasti výchovy a vzdelávania národnostných menšín

4.1 Legislatívne a koncepčné rámce

Právo na výchovu a vzdelávanie garantuje občanom SR patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám Ústava SR v článku 34 ods. 2, ktorým sa zaručuje za podmienok ustanovených zákonom okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj právo na vzdelanie v ich jazyku. K zabezpečeniu tohto práva sa SR zaviazala aj ratifikáciou Rámcového dohovoru a Charty jazykov. Tieto práva upravuje predovšetkým zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov¹. Ďalšími zákonmi upravujúcimi príslušnú oblasť sú: zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov²; zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov; zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Deti a žiaci patriaci k národnostným menšinám a etnickým skupinám majú v súlade so školským zákonom právo na osvojenie si štátneho jazyka, ako aj právo na výchovu a vzdelanie v jazyku národnostnej menšiny. Vzdelávanie príslušníkov národnostných menšín sa uskutočňuje v školách a triedach s vyučovacím jazykom národnostných menšín alebo v školách a triedach, v ktorých je jedným z vyučovacích predmetov jazyk národnostnej menšiny a vyučovacím jazykom ostatných vyučovacích predmetov je štátny jazyk.

Súčasťou výchovy a vzdelávania v základných školách a stredných školách s iným vyučovacím jazykom ako je štátny jazyk je aj povinný vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúra v rozsahu vyučovania potrebného na jeho osvojenie. V školách a v triedach s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny sa môžu niektoré predmety vyučovať v jazyku národnostnej menšiny, najmä výtvarná výchova, hudobná výchova a telesná výchova. Vzdelanie dosiahnuté v školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín alebo v školách s vyučovaním jazykov národnostných menšín je rovnocenné so vzdelaním získaným v školách s vyučovacím jazykom slovenským. Výchovno-vzdelávací proces v školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín a s vyučovaním jazyka národnostných menšín sa uskutočňuje v súlade so štátnymi vzdelávacími programami pre jednotlivé stupne vzdelávania.

¹ Tento zákon bol v sledovanom období novelizovaný celkovo sedemkrát, pričom iba jedna z noviel sa týkala aj národnostných menšín. Pre viac informácií o zmene pozri časť 1.1, s. 4 tejto správy. Zároveň sa v súčasnosti pripravuje rozsiahla novela tohto právneho predpisu. Návrh zákona bol predmetom medzirezortného pripomienkového konania od 19. januára 2021 do 8. februára 2021. Celkovo bolo uplatnených 1 119 pripomienok, z toho 713 zásadných. Splnomocnenec si uplatnil 11 pripomienok, z toho 10 zásadných. Vzhľadom na veľký počet pripomienok bol návrh po vyhodnotení medzirezortného pripomienkového konania zaradený a opätovné medzirezortné pripomienkové konanie a to od 9. marca 2021 do 17. marca 2021. V rámci tohto pripomienkového konania bolo celkovo vznesených 631 pripomienok, z toho 434 zásadných. Splnomocnenec si uplatnil 8 zásadných pripomienok. Väčšina pripomienok splnomocnenca bola uplatnená s cieľom, aby zákon svojimi ustanoveniami odrážal špecifiká a potreby národnostného školstva. V súčasnosti prebieha vyhodnotenie medzirezortného pripomienkového konania.

² Tento zákon bol v sledovanom období novelizovaný celkovo šesťkrát, pričom iba 1 z noviel sa týkala aj národnostných menšín. Pre viac informácií o zmene pozri časť 1.1, s. 3 tejto správy.

K najvýznamnejším koncepčným dokumentom aj v oblasti výchovy a vzdelávania národnostných menšín patrí programové vyhlásenie, ktoré v roku 2020 práve v tejto oblasti stanovilo viacero dôležitých priorít. V súlade s týmto dokumentom vláda SR v otázkach národnostného školstva kladie dôraz na zvýšenie jeho kvality a odborného zázemia, taktiež dbá na vytváranie rovnakých príležitostí pre všetkých žiakov s ohľadom na ich materinský jazyk. V časti *Národnostné školstvo* sa vláda SR zaviazala podporiť fungovanie škôl s vyučovacím jazykom národnostných menšín, ako aj škôl, kde prevláda národnostná menšina a kde je dopyt po škole s vyučovacím jazykom slovenským. Vláda SR prijala záväzok legislatívne definovať pojem národnostné školstvo a zvýšiť podporu a rozvoj vzdelávania detí a žiakov patriacich k národnostným menšinám v ich materinskom jazyku. Taktiež sa zaviazala zabezpečiť aktuálne a moderné učebnice a učebné materiály na výučbu pre materské, základné a stredné školy s vyučovacím jazykom alebo s vyučovaním jazyka národnostných menšín s dôrazom na ich dostupnosť pre žiakov a školy. Vláda SR sa zaviazala podporovať pedagogických zamestnancov a škôl vo využívaní digitálnych technológií v procese výučby, zabezpečení úpravy v metodike výučby slovenského jazyka na školách s vyučovacím jazykom alebo s vyučovaním jazyka národnostných menšín a rozvoj didaktiky slovenského jazyka ako druhého jazyka. Zároveň vláda SR zabezpečí skvalitnenie odbornej prípravy, kontinuálneho vzdelávania a osobného rozvoja pedagógov a odborných zamestnancov vyučujúcich na školách s vyučovacím jazykom alebo s vyučovaním jazyka národnostných menšín s dôrazom na princípy inkluzívneho vzdelávania, interkultúrneho a interetnického dialógu, vrátane prípravy kvalifikovaných učiteľov maďarského, rómskeho a rusínskeho jazyka, ako základného predpokladu pre zabezpečenie možnosti kontinuálneho vzdelávania v jazyku národnostných menšín. Vláda SR taktiež prisľúbila uskutočnenie analýzy postavenie malotriednych škôl, ktoré prispievajú k zachovaniu menšinovej identity príslušníkov národnostných menšín.³

4.2 Inštitucionálne zabezpečenie

Zabezpečovanie výchovno-vzdelávacieho procesu príslušníkov národnostných menšín zastrešuje MŠVVŠ SR, konkrétne Sekcia národnostného a inkluzívneho vzdelávania. Kľúčové úlohy a kompetencie v oblasti výchovno-vzdelávacieho procesu príslušníkov národnostných menšín zabezpečujú aj Štátny pedagogický ústav (ďalej len ako „ŠPÚ“), Štátny inštitút odborného vzdelávania, Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (ďalej len ako „NÚCEM“), Štátna školská inšpekcia (ďalej len ako „ŠŠI“), IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, ako aj Metodicko-pedagogické centrum (ďalej len ako „MPC“), ktoré sa ďalej delí na generálne riaditeľstvo, tri regionálne a šesť detašovaných pracovísk, z ktorých sú pre národnostné menšiny dôležité najmä detašované pracovisko MPC Košice (ďalej len „DP MPC Košice“) a regionálne pracovisko MPC Prešov (ďalej len „RP MPC Prešov“).

³ Programové vyhlásenie, s. 74.

Úlohy v oblasti zabezpečenia výchovno-vzdelávacieho procesu príslušníkov národnostných menšín plnia aj orgány územnej samosprávy a orgány miestnej štátnej správy (okresné úrady v sídle kraja), ktoré majú predovšetkým kompetencie v oblasti zriaďovania a zrušovania škôl, zabezpečovania priestorov ako aj materiálo-technické zabezpečovania výchovno-vzdelávacieho procesu.

Dôležitým orgánom pre oblasť vzdelávania príslušníkov národnostných menšín je aj Rada ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR pre národnostné školstvo (ďalej len „Rada ministra“), ktorá je poradným, iniciatívnym a odborným orgánom ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR pre oblasť výchovy a vzdelávania príslušníkov národnostných menšín a implementáciu článku 7 ods. 4 a článku 8 Charty jazykov. S účinnosťou od 14. októbra 2020 bol Príkazom ministra č. 57/2020 novelizovaný Štatút Rady ministra, ktorým sa rozšírilo členstvo Rady ministra o zástupcu z ÚSVNM a zástupcu z ÚSVRK. Pred zmenou štatútu sa uskutočnili 3. zasadnutia tohto orgánu, ktoré sa zameriavali na informácie o akreditácii nového študijného programu Prešovskej univerzity v Prešove – *rómsky jazyk, literatúra a realie* a Rámcové učebné plány pre školy s vyučovacím jazykom národnostných menšín a s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny. Po zmene štatútu sa neuskutočnilo žiadne zasadnutie Rady ministra.

4.3 Obsahové zabezpečenie

Školy a školské zariadenia uskutočňujú proces výchovy a vzdelávania na základe výchovno-vzdelávacích programov. MŠVVŠ SR vydáva štátne vzdelávacie programy, ktoré vymedzujú povinný obsah výchovy a vzdelávania v školách na získanie kľúčových kompetencií. Štátne vzdelávacie programy vymedzujú vzdelávacie štandardy a rámcové učebné plány (ďalej len ako „RUP“).

V rokoch 2019 – 2020 v obsahovom zabezpečení výchovy a vzdelávania nastali nasledovné zmeny:

- MŠVVŠ SR schválilo 30. novembra 2019 dva dodatky k Štátnemu vzdelávaciemu programu pre základné školy (ďalej aj ako „ŠVP pre ZŠ“), v ktorých sa vyučuje v jazyku národnostných menšín:
 - Dodatok č. 4 schválený pod číslom 2019/11788:5-C1620 upravuje RUP pre ZŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšín s platnosťou od 1. septembra 2020 začínajúc 1. až 3. ročníkom. Dodatok upravuje RUP s prihliadnutím na možnosť výberu prvého cudzieho jazyka v primárnom vzdelávaní;
 - Dodatok č. 5 schválený pod číslom 2019/11788:6-C1620 upravuje RUP pre ZŠ s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny s platnosťou od 1. septembra 2020 začínajúc 1. až 3. ročníkom. Dodatok upravuje RUP s prihliadnutím na možnosť výberu prvého cudzieho jazyka v primárnom vzdelávaní;
- MŠVVŠ SR schválilo 26. mája 2020 pod číslom 2020/10884:1-C1620 Dodatok č. 6 k štátnemu vzdelávaciemu programu pre primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy Dodatok k vzdelávacím štandardom pre vyučovacie predmety vlastiveda a

hudobná výchova v školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny – **1. stupeň základnej školy** s účinnosťou od 1. septembra 2020;

- MŠVVŠ SR schválilo Dodatok č. 7 Opatrenia na odstránenie alebo minimalizáciu dôsledkov mimoriadneho prerušenia školského vyučovania v školách v školskom roku 2019/2020 a na zosúladenie znenia štátnych vzdelávacích programov so znením školského zákona zo dňa 29. júna 2020 ako súčasť ŠVP pre ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, vyučovacím jazykom a vyučovaním jazyka národnostnej menšiny s platnosťou od 1. septembra 2020. Jeho cieľom je zohľadniť potreby žiakov v súvislosti s prerušením školského vyučovania v súvislosti s mimoriadnou situáciou najmä úpravou vzdelávacích štandardov a učebných osnov školských vzdelávacích programov. V rámci dokumentu je obsah vzdelávania na prvom a druhom stupni ZŠ rozdelený na tri ucelené časti vzdelávacieho programu – cykly, pričom druhý cyklus združuje posledný ročník prvého stupňa ZŠ a začiatkový ročník druhého stupňa ZŠ. Upravené ciele a obsah vzdelávania vymedzujú povinný obsah výchovy a vzdelávania v základných školách. Sú vzdelávacími štandardmi na osvojenie si vedomostí, zručností a schopností, ktoré majú žiaci získať, aby mohli pokračovať vo vzdelávaní v nadväzujúcej časti vzdelávacieho programu. Vo vzdelávacej oblasti *Jazyk a komunikácia – Jazyk a literatúra – upravené ciele a obsah vzdelávacích oblastí a vyučovacích predmetov* boli vypracované vzdelávacie štandardy pre nasledujúce vyučovacie predmety, a to pre všetky tri cykly vzdelávania:
 - slovenský jazyk a slovenská literatúra;
 - maďarský jazyk a literatúra;
 - nemecký jazyk a literatúra;
 - rómsky jazyk a literatúra;
 - rusínsky jazyk a literatúra;
 - ruský jazyk a literatúra;
 - ukrajinský jazyk a literatúra.
- S účinnosťou od 1. septembra 2021 začínajúc prvým ročníkom MŠVVŠ SR schválilo 23 dodatkov štátnych vzdelávacích programov pre odborné vzdelávanie a prípravu, ktoré obsahujú RUP pre jednotlivé skupiny odborov vzdelávania a jednotlivé stupne vzdelávania, ktoré poskytujú stredné odborné školy. RUP sú vypracované pre školy a triedy s vyučovacím jazykom slovenským a pre školy a triedy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny. Zároveň boli upravené aj RUP pre stredné odborné školy s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny. V triedach s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny je povinnou súčasťou vzdelávacej oblasti *Jazyk a komunikácia* predmet jazyk národnostnej menšiny a literatúra s minimálnou dotáciou 1 hodina týždenne;
- MŠVVŠ SR schválilo 30. augusta 2019 Vzdelávací štandard učebného predmetu rusínsky jazyk a literatúra pre vyššie stredné vzdelanie pre školy s vyučovacím

jazykom rusínskym a s vyučovaním rusínskeho jazyka, s účinnosťou od 1. septembra 2019.

V záujme zefektívnenia práce v národnostnom školstve boli v období rokov 2019 – 2020 pripravené viaceré metodické materiály:

- ŠPÚ vypracoval obsah vzdelávania v ZŠ počas mimoriadneho prerušenia vyučovania v školách – Metodické usmernenie k obsahu a organizácii výchovno-vzdelávacieho procesu v základných školách a v základných školách pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami⁴ platné od 16. novembra 2020 Kapitola 2.3.4. obsahuje Rozvrh pre dištančnú formu vzdelávania pre školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny;
- MŠVVŠ SR 2019-2020 zabezpečilo odborné terminologické slovníky/glosáre školskej terminológie⁵ so snahou zjednodušiť, uľahčiť a zefektívniť prácu odbornej verejnosti v školstve pri používaní odbornej terminológie v jazyku národnostnej menšiny, konkrétne: slovensko-maďarský, slovensko-rómsky, slovensko-rusínsky, slovensko-ukrajinský a slovensko-nemecký slovník;
- ŠPÚ vytvoril na pomoc pedagogickým a odborným zamestnancom regionálneho školstva metodický portál⁶, na ktorom sa nachádzajú metodické podnety, obsahové zamerania voliteľných predmetov, či výstupy z projektov ŠPÚ;
- MŠVVŠ SR zriadilo na svojom webovom sídle stránku *Národnostné školstvo*⁷. Na tejto stránke zverejňuje informácie, ktoré sa viažu na výchovu a vzdelávanie príslušníkov národnostných menšín. Ide o dokumenty a materiály, ktoré poskytujú pomoc školám a ich zriaďovateľom, ako aj ďalšie užitočné informačné zdroje. V súčasnosti stránka obsahuje preklad do maďarského, rómskeho a rusínskeho jazyka.

4.4 Vzdelávanie v jazykoch národnostných menšín

Výchova a vzdelávanie príslušníkov národnostných menšín sa uskutočňuje v materských školách, základných školách, stredných školách, špeciálnych školách a školských zariadeniach s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny alebo vyučovaním jazyka bulharskej, maďarskej, nemeckej, rómskej, rusínskej, ruskej a ukrajinskej národnostnej menšiny. Zriaďovateľom škôl môže byť obec, samosprávny kraj, okresný úrad v sídle kraja, štátom uznaná cirkev alebo náboženská spoločnosť alebo iná právnická alebo fyzická osoba.

⁴ Metodické usmernenie je dostupné na: https://ucimenadialku.sk/usmernenia/otvorenie-skolskeho-roka-2020-2021/Metodicke_usmernenie_ZS_16-11-2020.pdf.

⁵ Odborné terminologické slovníky/glosáre sú dostupné na: <https://www.minedu.sk/odborna-terminologia-pre-narodnostne-skolstvo/>.

⁶ Metodický portál ŠPÚ je dostupný na: <https://www.statpedu.sk/sk/metodicky-portal/>.

⁷ Stránka „Národnostné školstvo“ je dostupná na: <https://www.minedu.sk/narodnostne-skolstvo/>.

A. Materské školy

K 15. septembru 2020 bolo v SR zaradených do siete škôl a školských zariadení spolu 3042 materských škôl (2 754 štátnych, 189 súkromných a 99 cirkevných), z toho 357 (11,74 %) s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, a to konkrétne s jazykom bulharským, maďarským, nemeckým, rusínskym a ukrajínskym.

Tabuľka č. 22: Počet materských škôl v SR podľa vyučovacieho jazyka národnostných menšín

Vyučovací jazyk	Počet škôl	Percentuálny podiel
bulharský	1	0,03 %
maďarský	278	9,14 %
nemecký	1	0,03 %
rusínsky	3	0,10 %
slovensko-maďarský	72	2,37 %
ukrajinský	2	0,07 %
SPOLU	357	11,74 %

Zdroj: Štatistická ročenka školstva materské školy.

B. Základné školy

V sieti škôl a školských zariadení bolo k 15. septembru 2020 celkovo zaradených 2 069 základných škôl, z toho 1 886 štátnych, 116 cirkevných a 67 súkromných s celkovým počtom 24 250 tried. V rámci siete základných škôl bolo k 15. septembru 2020 zriadených celkom 249 (12,03 %) základných škôl s vyučovacím jazykom maďarským, nemeckým, rusínskym, ukrajínskym, ruským a bulharským z celkového počtu základných škôl.

Tabuľka č. 23: Počet základných škôl v SR podľa vyučovacieho jazyka národnostných menšín

Vyučovací jazyk	Počet škôl	Percentuálny podiel
bulharský	1	0,05 %
maďarský	216	10,44 %
nemecký	2	0,10 %
rusínsky	1	0,05 %
slovensko-maďarský	26	1,26 %
slovensko-rusínsky	1	0,05 %
ukrajinský	1	0,05 %
ruský	1	0,05 %
SPOLU	249	12,03 %

Zdroj: Štatistická ročenka školstva základné školy.

Základné školy s vyučovacím jazykom maďarským navštevovalo:

- v štátnych školách 27 778 žiakov z toho 13 185 žiakov v ročníkoch 0–4 a 14 593 žiakov v ročníkoch 5–9;
- v cirkevných školách 1 507 žiakov z toho 696 žiakov v ročníkoch 0–4 a 811 žiakov v ročníkoch 5–9.

Základné školy s vyučovacím jazykom nemeckým navštevovalo:

- v štátnych školách 27 žiakov v ročníkoch 0-4;
- v súkromných školách 128 žiakov v ročníkoch 0-4.

Základné školy s vyučovacím jazykom bulharským navštevovalo:

- v súkromných školách celkovo 69 žiakov z toho 44 v ročníkoch 0-4 a 25 žiakov v ročníkoch 5-9.

Základné školy s vyučovacím jazykom rusínskym navštevovalo:

- v štátnych školách celkovo 67 žiakov z toho 34 žiakov v ročníkoch 0-4 a 33 žiakov v ročníkoch 5-9.

Základné školy s vyučovacím jazykom ukrajinským navštevovalo:

- v štátnych školách celkovo 143 žiakov z toho 68 žiakov v ročníkoch 0-4 a 75 žiakov v ročníkoch 5-9.

Základné školy s vyučovacím jazykom ruským navštevovalo:

- v súkromných školách 35 žiakov v ročníkoch 0-4.

Tabuľka č. 24: Počet žiakov v základných školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín v období rokov 2016 – 2020

	maďarský	nemecký	ukrajinský	bulharský	rusínsky	ruský	spolu
2016	29 077	164	168	76	0	0	29 485
2017	29 236	157	171	84	53	6	29 584
2018	29 399	166	141	84	62	10	29 862
2019	29 264	168	148	83	60	25	29 748
2020	29 285	155	143	69	67	35	29 754

Zdroj: Štatistická ročenka školstva základné školy.

C. Stredné školy

K 15. septembru 2020 bolo v sieti škôl a školských zariadení zaradených celkom 437 stredných odborných škôl (z toho 335 štátnych, 83 súkromných a 19 cirkevných). Z uvedeného počtu stredných odborných škôl bolo zriadených 37 stredných odborných škôl s vyučovacím jazykom národnostných menšín, z toho 23 s vyučovacím jazykom slovensko-maďarským a 14 s vyučovacím jazykom maďarským. Súčasne bolo v sieti škôl a školských zariadení zaradených 233 gymnázií (z toho 144 štátnych, 38 súkromných, 51 cirkevných). Z uvedeného počtu gymnázií bolo 25 gymnázií s vyučovacím jazykom národnostných menšín.

Tabuľka č. 25: Počet stredných odborných škôl v SR podľa vyučovacieho jazyka národnostných menšín

Vyučovací jazyk	Počet škôl	Percentuálny podiel
maďarský	14	3,20 %
slovensko-maďarský	23	5,26 %
SPOLU	37	8,47 %

Zdroj: Štatistická ročenka školstva stredné odborné školy.

Tabuľka č. 26: Počet gymnázií v SR podľa vyučovacieho jazyka národnostných menšín

Vyučovací jazyk	Počet škôl	Percentuálny podiel
maďarský	16	6,87 %
slovensko-maďarský	6	2,58 %
ukrajinský	1	0,43 %
nemecký	1	0,43 %
bulharský	1	0,43 %
SPOLU	25	10,73 %

Zdroj: Štatistická ročenka školstva gymnáziá.

Na Slovensku naďalej neexistuje žiadna stredná škola s vyučovacím jazykom rómskym a rusínskym. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že výučba rómskeho jazyka v rámci povinnej voľiteľnej predmetu prebieha v Súkromnom gymnáziu Zefyrína J. Mallu v Kremnici. Vzhľadom na to, že sa k rómskej národnosti v Sčítaní obyvateľov, domov a bytov 2011 (ďalej len „SODB 2011“) prihlásilo 105 738 obyvateľov SR (rómsky jazyk ako svoj materinský uviedlo 122 518) a k rusínskej národnosti 33 482 obyvateľov SR (rusínsky jazyk za svoj materinský označilo 55 469 ľudí), je potreba zriadenia takýchto škôl evidentná.

D. Vysoké školy

Vysoké školy sa na základe zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov delia na verejné, štátne, súkromné a zahraničné. V akademickom roku 2020/2021 k 31. októbru 2020 poskytovalo vysokoškolské vzdelávanie 34 vysokých škôl, z toho 20 verejných vysokých škôl, 3 štátne vysoké školy a 10 súkromných vysokých škôl spolu na 128 fakultách.

Na katedrách, inštitútoch a ústavoch vysokých škôl je možné absolvovať vysokoškolské predmety, v rámci ktorých prebieha výučba viacerých jazykov národnostných menšín (maďarského, nemeckého, ruského, ukrajinského, rusínskeho, rómskeho, srbského, chorvátskeho, bulharského a poľského):

- Univerzita Komenského v Bratislave (Katedra maďarského jazyka a literatúry, Katedra germanistiky, nederlandistiky a škandinavistiky, Katedra rusistiky a východoeurópskych štúdií, Katedra slovanských filológií v rámci Filozofickej fakulty a Katedra nemeckého jazyka a literatúry v rámci Pedagogickej fakulty);
- Prešovská univerzita v Prešove (Inštitút rusistiky, Inštitút ukrajinistiky, Inštitút germanistiky v rámci Filozofickej fakulty a v rámci Centra jazykov a kultúr národnostných menšín Ústav maďarského jazyka a kultúry, Ústav rusínskeho jazyka a kultúry a Ústav rómskych štúdií);
- Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave (Katedra rusistiky, Katedra germanistiky v rámci Filozofickej Fakulty);
- Katolícka univerzita v Ružomberku (Katedra germanistiky v rámci Filozofickej fakulty);
- Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre (Katedra germanistiky, Katedra rusistiky na Filozofickej fakulte a Ústav maďarskej jazykovedy a literárnej vedy a Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr na Fakulte stredoeurópskych štúdií);
- Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici (Katedra germanistiky, Katedra slovanských jazykov v rámci Filozofickej fakulty).

Jedinou samostatnou verejnou vysokou školou na Slovensku, na ktorej prebieha výučba primárne v jazyku národnostnej menšiny – v maďarskom jazyku, je Univerzita J. Selyeho v Komárne. To znamená, že završuje kontinuálnu výchovu a vzdelávanie v tomto jazyku od materskej školy až po vysokú školu.

4.5 Aktivity v oblasti výchovy a vzdelávania detí príslušníkov národnostných menšín v školách a školských zariadeniach

V sledovanom období bolo realizovaných viacero aktivít týkajúcich sa pozdvihnutia vzdelávania a výchovy príslušníkov národnostných menšín. Viaceré z nich súviseli aj s plnením úloh z Akčného plánu, konkrétne s operačným cieľom 3 *Účinnnejšie zohľadnenie špecifík výchovno-vzdelávacích potrieb osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám*, ktorého gestorom je MŠVVŠ.

V období prerušenia vyučovania v školách z dôvodu pandémie ochorenia COVID-19 spustil ŠPÚ aktivity podporujúce dištančné vzdelávanie detí z vylúčených rómskych lokalít. ŠPÚ v spolupráci s odborníkmi vypracoval niekoľko pracovných zošitov pre žiakov základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským a s vyučovacím jazykom maďarským z vylúčených rómskych lokalít.⁸ Zošity sú vypracované samostatne pre žiakov prvého a druhého stupňa základných škôl. Pracovné zošity boli vydané pod názvom *Zápisník na každý deň* a majú pomôcť žiakom a žiačkam v precvičovaní a upevňovaní učiva počas prerušenia vyučovania v školách z dôvodu pandémie ochorenia COVID-19. Snahou je zabezpečiť prístup všetkých žiakov a žiačok ku vzdelávaniu aj za sťažených podmienok počas pandémie ochorenia COVID-19. Osobitnú pozornosť si vyžadujú žiaci a žiačky, ktorí vyrastajú vo vylúčených rómskych lokalitách. Tieto deti často nemajú prístup k internetovému pripojeniu a technickému vybaveniu, ktoré je potrebné na zapojenie sa do dištančného vzdelávania. Zároveň, podmienky ich domáceho prostredia môžu predstavovať významnú prekážku pri ich napredovaní vo vzdelávaní počas prerušenia prezenčnej výučby v školách. Vzhľadom na vývoj epidemiologickej situácie sú tieto pracovné zošity stále aktuálne.

ŠPÚ ďalej v rámci dokumentu Systémový model tvorby kurikulárnych dokumentov vrátane procesu ich periodickej inovácie riešil v sledovanom období proces obnovy a inovácie kurikulárnych dokumentov pre vyučovacie predmety – slovenský jazyk a slovenská literatúra, maďarský jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, ukrajinský jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, nemecký jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra na všetkých typoch a stupňoch vzdelávania. Cieľom tejto úlohy pre rok 2020 bolo vypracovanie odbornej štúdie, ktorá zahŕňala analýzu RUP s komplexným vymedzením rozsahu jednotlivých vzdelávacích oblastí a predmetov na základe aktuálneho stavu všeobecného vzdelávania v SR. Odborná štúdia bude slúžiť ako východisko k možným úpravám RUP pre školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny a s vyučovaním jazyka národnostných menšín.

V súvislosti s plnením aktivity č. 4 operačného cieľa 3 Akčného plánu *Posilnenie vzdelávacích programov pre pedagogických zamestnancov, odborných zamestnancov škôl a školských zariadení v oblasti vzdelávania osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám, inkluzívneho vzdelávania, interkultúrneho a interetnického dialógu* poskytovalo MPC v rokoch 2019 – 2020 kontinuálne vzdelávanie pre pedagogických zamestnancov (ďalej aj ako „PZ“) a odborných zamestnancov (ďalej aj ako „OZ“) regionálneho

⁸ Pracovné zošity sú dostupné na <https://www.statpedu.sk/sk/distančne-vzdelavanie/distančne-vzdelavanie-ziakov-z-vylucenych-romskych-lokalit/> a <https://ucimenadialku.sk/ro>.

školy prostredníctvom akreditovaných vzdelávacích programov (ďalej aj ako „AVP“) v súlade so zákonom č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a od 1. septembra 2019 vzdelávanie v profesijnom rozvoji v súlade so zákonom č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a vyhláškou MŠVVŠ SR č. 361/2019 Z. z. o vzdelávaní v profesijnom rozvoji.

V rámci kontinuálneho vzdelávania sa v roku 2019 do AVP s uvedenou problematikou vrátane AVP realizovaných v rámci udržateľnosti národných projektov Vzdelávanie pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít (MRK1) a Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy (MRK2) a AVP v rámci národného projektu *Škola otvorená* všetkým zapojilo celkovo 2 522 PZ a OZ.

4.5.1 Aktivity detašovaného pracoviska MPC Košice

V sledovanom období DP MPC Košice naďalej pokračovalo v zabezpečovaní kontinuálneho vzdelávania aj v jazyku národnostných menšín, ktoré bolo prevažne určené pre učiteľov MŠ, ZŠ a SŠ s vyučovacím jazykom maďarským z Košického samosprávneho kraja. DP MPC Košice v oblasti národnostného vzdelávania spolupracuje s detašovaným pracoviskom MPC Komárno pričom organizuje metodické dni, workshopy a odborné semináre reflektujúce požiadavky učiteľov a zabezpečuje vzdelávanie pre školské kolektívy, ako aj konzultácie pre učiteľov v maďarskom jazyku v rámci prvej a druhej atestácie. Konzultácie boli zamerané na riešenie problémových situácií v edukačnom procese, na eliminovanie rozličných problémov prostredníctvom inovatívnych metód, štruktúru atestačného portfólia a iné. Pre vychovávateľov a učiteľov MŠ, ZŠ, SŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny boli vytvorené skupiny v rámci aktualizáčnych programov. Vzdelávanie bolo realizované v jazyku národnostných menšín. Spoločne so ZŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny Kráľovský Chlmec a Spojenou školou Zoltána Fábryho s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny v Rožňave usporiadalo DP MPC Košice metodický deň pre učiteľov. Zároveň od marca 2020 boli vytvorené webináre pre učiteľov MŠ, ZŠ, SŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny v maďarskom jazyku. Pre učiteľov výtvarných predmetov z národnostného školstva bola vytvorená webová stránka s prezentáciou článkov metodického charakteru na tému *Rozvíjanie vizuálnej gramotnosti*.

Okrem vzdelávania OZ a PZ vyučujúcich v maďarskom jazyku organizovalo DP MPC Košice v rámci spolupráce so Spolkovým úradom pre zahraničné školstvo v Nemecku vzdelávanie pre učiteľov nemeckého jazyka zapojených do programu *nemecký jazykový diplom*.

4.5.2 Aktivity regionálneho pracoviska MPC Prešov

V roku 2019 regionálne pracovisko MPC Prešov (ďalej len ako „RP MPC Prešov“) zabezpečovalo vzdelávanie národnostných menšín s dôrazom na učiteľov s vyučovacím jazykom rusínskym. Všetky aktivity spojené s jednotlivými identifikovanými potrebami a

špecifikami edukácie Rusínov priamo vychádzali z ustanovení strategického rámca najaktuálnejšej *Koncepcie rozvoja výučby rusínskeho jazyka v MŠ, ZŠ a SŠ v SR*. V oblasti spolupráce s rusínskou komunitou strategický rámec spomínanej koncepcie definoval potrebu vytvorenia a zostavenia odborného slovensko-rusínskeho slovníka pedagogických termínov pre rusínsku školskú učebnú prax.

V oblasti profesijného rozvoja učiteľov rusínskeho jazyka a literatúry realizovalo MPC vzdelávanie v AVP a neakreditovaných vzdelávacích programoch. V rámci AVP bolo realizované vzdelávanie v dvoch aktualizovaných vzdelávacích programoch:

- Rusínsky jazyk a jeho vyučovanie na ZŠ a SŠ (číslo akreditácie 1434/2014-KV, 2 vzdelávacie skupiny – spolu 36 uchádzačov a zároveň úspešných absolventov, 42 hodín prezenčne/18 dištančne);
- Rozvoj profesijných kompetencií pedagogických zamestnancov v oblasti poznávania rusínskej národnostnej menšiny (číslo akreditácie 1782/2018-KV, jedna vzdelávacia skupina – spolu 23 uchádzačov, z toho 16 absolventov, 11 hodín prezenčne/9 dištančne).

V rámci neakreditovaných foriem vzdelávania RP MPC Prešov participovalo na organizovaní odborného seminára pre učiteľov rusínskeho jazyka pod názvom *Vybrané reálie z histórie a jazyka Rusínov*. Uvedený seminár sa konal 26. septembra 2019 v priestoroch RP MPC v Prešove a bol organizovaný v spolupráci s OZ Kolysočka – Kolíska.

V roku 2020 RP MPC Prešov spolu s DP MPC Košice reagovalo na spoločenskú situáciu spôsobenú pandémiou ochorenia COVID-19 prechodom vzdelávania z prezenčnej formy do online priestoru. Táto skutočnosť však neovplyvnila rozmanitosť činností, ktoré RP MPC Prešov/DP MPC Košice realizovali. Svoju činnosť zamerali hlavne na aktivity vo vzťahu k profesijnému rozvoju pedagogických zamestnancov v školách s vyučovacím jazykom rusínskym a s vyučovaním rusínskeho jazyka, a to konkrétne:

- realizácia online neakreditovaných vzdelávacích podujatí (6 webinárov a 1 odborný seminár, 43 účastníkov) s tematikou vyučovania rusínskeho jazyka;
- príprava vzdelávacích zdrojov pre účastníkov príprava vzdelávacích programov vo forme powerpointových prezentácií a textových dokumentov s odporúčaniami pre pedagogickú prax, ponúknuté na nepretržité prehliadanie a stiahnutie v systéme Moodle;
- spracovanie Analýzy úrovne vzdelávaním nadobudnutých kompetencií pedagogických zamestnancov a ich aplikácia v praxi v rusínskom jazyku a literatúre v Pedagogických rozhľadoch č. 5/2020 a v rusínskych odborných periodikách;
- v rámci projektu TEACHERS bolo v mesiaci júl 2020 zriadené samostatné učiteľské fórum pre učiteľov zo škôl s vyučovacím jazykom rusínskym, resp. zo škôl s vyučovaním rusínskeho jazyka, spracovanie rámcového návrhu na koncipovanie programu inovačného vzdelávania s tematikou vzdelávania národnostných menšín;
- priebežná poradenská činnosť pre segment rusínskeho národnostného školstva.

4.5.3 Aktivity Rómskeho vzdelávacieho centra Prešov

V rámci RP MPC Prešov pôsobí aj ROCEPO, ktoré má zároveň celoslovenskú pôsobnosť. V roku 2019 ROCEPO realizovalo pre PZ a OZ vzdelávanie v AVP zameraných najmä na metódy a formy práce podporujúce rozvoj kritického myslenia u žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, aplikáciu metód aktívneho učenia sa detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia s dôrazom na rozvíjanie psychomotorických schopností a zručností, globálne vzdelávanie a jeho aplikáciu v edukačnom procese, multikultúrnu výchovu, vytváranie priaznivého edukačného prostredia a odbúravanie predsudkov poznávaním žiakov z marginalizovaných komunít a pod. Vzdelávanie bolo realizované podľa nasledovných AVP:

- Multikultúrnou výchovou proti predsudkom a rasizmu;
- Aplikácia metód aktívneho učenia sa detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia s dôrazom na rozvíjanie psychomotorických schopností a zručností;
- Prehlbovanie kompetencií učiteľov riadiť činnosti v triede a viesť žiakov v procesoch učenia sa;
- Kontrolná činnosť v práci vedúceho pedagogického zamestnanca;
- Poznávaním žiakov z marginalizovaných rómskych komunít k vytváraniu priaznivého edukačného prostredia a odbúravaniu predsudkov;
- Pokusy z prírodovedy na I. stupni základnej školy;
- Prírodné vedy.

V roku 2020 ROCEPO organizovalo viaceré odborné aktivity:

- 24 webinárov – 360 účastníkov;
- Fórum pre pedagogických asistentov – 15 účastníkov;
- Fórum pre vychovávateľov pracujúcich so žiakmi zo sociálne znevýhodneného prostredia – 16 účastníkov;
- funkčné vzdelávanie – 82 hodín (prezenčne a online);
- aktualizácie vzdelávania – 20 hodín;
- ukončovanie funkčného vzdelávania – 8 skúšobných komisií;
- uvádzanie PZ – 2 PZ;
- tvorba krátkych metodických inšpirácií (ďalej len „KMI“) – 21 KMI, súbor 21 pracovných listov a katalógu KMI na domáce učenie sa detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia bez online pripojenia;
- vytvorenie 8 programov vzdelávania;
- tvorba 2 kvízov k téme (pre ZŠ a SŠ) – *Pamätníky rómskeho holokaustu na Slovensku* v rámci spolupráce so Štátnou vedeckou knižnicou v Prešove a Dokumentačno-informačným centrom rómskej kultúry;
- bulletin o činnosti ROCEPO;
- spracovávanie fokus rozhovorov zameraných na zisťovanie zavádzania prvkov inklúzie v školách so zvýšeným počtom žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (analýza výsledkov fokus rozhovorov 4 škôl západoslovenského regiónu)

a 4 škôl stredoslovenského regiónu, realizácia a spracovávanie fokus rozhovorov zo 4 škôl východoslovenského regiónu).

V sledovanom období zároveň pribudli viaceré AVP, medzi najvýznamnejšie patria:

- a) AVP pre MPC ako poskytovateľa vzdelávania pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov:
 - päť programov kontinuálneho vzdelávania pre pedagogických a odborných zamestnancov pôsobiacich v školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny (4 maďarský jazyk, 1 ukrajinský jazyk);
 - jeden program kontinuálneho vzdelávania týkajúci sa rusínskej menšiny *Rusínske realie a možnosti ich zaradenia do školského vzdelávacieho programu na základnej škole*.
- b) Pre poskytovateľa UKF v Nitre bol AVP *Základy rómskeho jazyka pre pedagogických zamestnancov škôl*.

V rámci plnenia aktivity č. 5 operačného cieľa 3 Akčného plánu: *Tvorba učebného materiálu so zameraním na históriu a kultúru národnostných menšín v SR* vypracoval ŠPÚ v spolupráci s odborníkmi publikáciu s názvom *Národnostné menšiny – zoznámme sa*. Publikácia je doplnkovým učebným materiálom pre učiteľov v základných školách a treba zdôrazniť, že nemá charakter učebnice. Zámerom publikácie je v stručnom rozsahu predstaviť zdokumentované dejinné súvislosti života národnostných menšín na Slovensku, formou a jazykom primeraným veku prijímateľov. Publikácia zahŕňa národnostné menšiny: bulharskú, českú a moravskú, chorvátsku, maďarskú, nemeckú, poľskú, ruskú, rusínsku, rómsku, srbskú, ukrajinskú a židovskú. Publikácia je dostupná medzi učebnými textami. Doposiaľ sa vytlačilo 2 700 ks tejto publikácie a podľa adresára z CVTI SR bola táto publikácia distribuovaná poštou do 2 280 škôl. Na základe požiadavky z MŠVVŠ SR bola publikácia preložená aj do maďarského jazyka.⁹

4.6 Podpora skvalitnenia výučby slovenského jazyka pre príslušníkov národnostných menšín

Významnú úlohu v oblasti podpory skvalitnenia výučby slovenského jazyka pre príslušníkov národnostných menšín zastáva *Národný projekt Edukačný proces vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v školách s vyučovacím jazykom maďarským* (ďalej len „Národný projekt“), ktorý MPC realizuje v spolupráci s ŠPÚ, NÚCEM a ŠŠI. Národný projekt je zameraný na zvýšenie kvality vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v školách s vyučovacím jazykom maďarským a na sledovanie realizácie inovovaného štátneho vzdelávacieho programu (praktické uplatnenie pedagogiky orientovanej na žiaka, podpora individuálneho učenia sa, tvorba inkluzívneho prostredia vo vyučovaní, efektívne a účelné využívanie informačno-komunikačných technológií). Trvanie Národného projektu je plánované do roku 2021. Aktivity za MPC v rámci Národného projektu za obdobie rokov 2019

⁹ Publikácia je dostupná na: <https://www.statpedu.sk/sk/publikacna-cinnost/ucebne-texty/>.

– 2020 obsahujú evaluačné správy Národného projektu, konkrétne IV. evaluačná správa a V. evaluačná správa.

V rámci Národného projektu sa v sledovanom období pokračovalo v tvorbe jednotlivých kapitol Metodického modelu vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry (ďalej len ako „SJSL“), ktorý vychádza z Koncepcie vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v základných školách s vyučovacím jazykom maďarským na roky 2018 – 2021. Finálna verzia metodického modelu bude vypracovaná podľa schváleného harmonogramu v závere projektu. V zmysle zápisnice z workshopu 27. augusta 2020 sa mali realizovať hospitácie vyučovacích hodín až od druhej polovice novembra 2020 s tou zmenou, že kým na 2. stupni ZŠ sa mali naďalej uskutočňovať sledovania, v triedach 1. stupňa ZŠ sa sledovania plánovali vykonávať až v dvojmesačných intervaloch. V školskom roku 2020/2021 sa malo realizovať sledovanie vyučovacieho procesu v 1., 2., 3. a 4. ročníku primárneho stupňa vzdelávania a v 5., 6., 7., 8. a 9. ročníku nižšieho stredného vzdelávania vybraných škôl v mesiacoch október a december 2020. Z dôvodu 2. vlny pandémie ochorenia COVID-19 napokon v školskom roku 2020/2021 nebolo realizované ani jedno sledovanie vyučovacieho procesu. Výskumní a vývojoví zamestnanci ŠPÚ s vyučujúcimi konzultovali podľa potreby telefonicky alebo online.

V zmysle Národného projektu sa v sledovanom období pokračovalo v tvorbe *Metodických listov zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry pre učiteľov 9. ročníka ZŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny*. Do augusta 2020 sa vypracovali vzorové ročné plány a metodické listy podľa zložiek vyučovacieho predmetu pre učiteľa vyučujúceho SJSL v 9. ročníku ZŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, ktoré boli v tlačenej aj elektronickej podobe odovzdané školám 24. augusta 2020:

- vzorový ročný plán učiteľa vyučujúceho SJSL v 9. ročníku ZŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny – integrovaná zložka komunikácia a sloh a jazyková komunikácia;
- vzorový ročný plán učiteľa vyučujúceho SJSL v 9. ročníku ZŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny – literárna komunikácia.

Pre 9. ročník ZŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny bolo vypracovaných 16 metodických listov SJSL z integrovanej zložky komunikácia a sloh a jazyková komunikácia a 16 príloh. Z dôvodu dlhodobej absencie učebnice slovenského jazyka pre 9. ročník základnej školy s vyučovacím jazykom maďarským bolo potrebné vytvoriť najprv študijný materiál v súlade so vzdelávacím štandardom s vhodnými východiskovými textami, úlohami a gramatickým učivom a následne sa tvorili metodické listy. Ďalej bolo vypracovaných 20 metodických listov SJSL z literárnej komunikácie. Každý metodický list obsahuje aj pracovný list. V súčasnosti sa spracúvajú pripomienky učiteľov vyučujúcich SJSL v sledovaných školách, upravujú vzorové ročné plány pre všetky ročníky ZŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny a metodické listy pre 1. stupeň základnej školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny. V ďalšej etape budú vyhodnotené pripomienky učiteľov vyučujúcich SJSL a na základe výsledkov sledovania edukačného procesu budú upravené a doplnené metodické materiály.